

Naiset mukaan rauhanneuvotteluihin

YK:n turvallisuusneuvoston 31.10.2000 hyväksymä päätöslauselma 1325 "Naiset, rauha ja turvallisuus" käsittelee haastavalla tavalla naisten asemaa ja oikeuksia konflikteissa, rauhan rakentamisessa ja konfliktien ehkäisyssä. Se vaatii sekä naisten suojelua konflikteissa että heidän mukaan ottamistaan rauhanrakentamiseen.

Seitsemän vuotta voimassa ollut päätöslauselma on valitettavasti jäänyt käytännössä kauniiksi paperiksi. Kansainvälinen yhteisö ei ole ottanut sen toteuttamista riittävän vakavasti.

Edelleenkin naiset eivät ole mukana kansainvälisissä rauhanneuvottelupöydissä. Edelleenkin naiset nähdään useimmiten vain konfliktien ja sotien uhreina, eikä heidän rooliaan oman yhteiskuntansa rakentajana tunnusteta.

Suurin osa nyt meneillään olevista sodista ja konflikteista on maiden sisäisiä ja ne koskevat kaikkia yhteiskunnan jäseniä. Noin 90 prosenttia uhreista on siviilejä ja heistä valtaosa naisia ja lapsia.

Esimerkiksi raiskauksesta on tullut uusi taktisen sodankäynnin keino. Sillä pyritään heikentämään yhteisön eheyttä ja tehostamaan etniseen puhdistamiseen tähtäävää politiikkaa.

Kongossa kaikenikäisiin naisiin kohdistuvat järjestelmälliset raiskaukset ovat esimerkki kansainvälisen yhteisön kyvyttömyydestä tai jopa haluttomuudesta puuttua tähän sotarikokseen. Samalla tavalla Afganistanissa jatkuvat naisiin kohdistuvat äärimmäiset ihmisoikeusloukkaukset kansainvälisten rahoittajien ja rauhanturvaajien läsnäolosta piittaamatta.

Konfliktit ja rauhanturvaoperaatiot luovat maaperää myös naiskaupalle ja prostituutiolle. Naisten ja tyttöjen hyväksikäyttö toistuu pakolaisleireillä, joissa lisäksi seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvät palvelut ovat alkeelliset.

On selvää, että naiset ovat edelleenkin sodissa uhreja ja päätöslauselma 1325 velvoittaaakin kaikkia heidän suojelemiseensa ja heidän ihmisoikeuksiensa toteuttamiseen.

Mutta naisilla on myös toinen rooli konflikteissa. Ennen kriisien puhkeamista ja konfliktien jälkeisissä rauhanneuvotteluissa heillä on paljon sellaista paikallista osaamista, mikä voi edesauttaa tilanteen rauhoittumista ja kaikkien hyväksymän rauhansopimuksen toteuttamista. Paikallisten naisjärjestöjen asiantuntemusta ei saisi hukata.

Naisten hyväksyminen tasavertaisina toimijoina mukaan rauhanrakentamiseen onkin päätöslauselman toinen tärkeä vaatimus.

Euroopan neuvosto on kehottanut jäsenmaita tekemään 1325 päätöslauselman toimeenpanon edistämiseksi omat kansalliset toimintaohjelmat. Monet maat ovat sen tehneetkin, esimerkiksi Norja, Ruotsi, Hollanti, Kanada, Iso-Britannia, Itävalta, Kreikka, Unkari ja Romania. Oma ohjelma on nyt valmistumassa myös Natolle.

Suomen valmistelema toimintaohjelma on parhaillaan lausuntokierroksella ministeriöissä.

Ulkoministeriön vetämässä valmistelutyössä mukana on ollut kansalaisjärjestöjen ja tutkijoiden muodostama 1325-verkosto. Tämä verkosto syntyi Suomen UNIFEMin aloitteesta ja käsittelee

nykyään Amnestyn Suomen osaston, Ihmisoikeusliiton, Kansalaisjärjestöjen konfliktinehkäisyverkosto KATU:n, Naisjärjestöjen keskusliiton, Nytkiksen, Väestöliiton, YK-liiton ja tutkijoita useista eri yliopistoista.

Verkoston ensimmäisenä tavoitteena on ollut Suomen 1325 kansallisen toimintaohjelman valmistuminen. Toimintaohjelmasta haluttiin rakentaa käytännönläheinen työkalu, josta tulee osa nykyaikaista, suomalaista kriisinhallintatoimintaa. Pidämme tärkeänä, että rauhanturvaajien ja siviilikriisinhallinhenkilöiden koulutusten osaksi liitetään järjestelmällisesti sukupuolten tasa-arvoon ja naisten ihmisoikeuksiin liittyvä koulutus. Konfliktitilanteissa rauhanturvaajat ja siviilikriisinhallitsijat ovat päivittäin tekemisissä alueen naisten kanssa ja se edellyttää toisenlaista osaamista kuin mitä esimerkiksi taisteluoperaation vetäminen. Kaikille suomalaisille, jotka lähtevät kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin tulee olla selvää, että esimerkiksi prostituoitujen käyttäminen on ehdottomasti kielletty ja johtaa välittömään kotiutukseen.

1325 päätöslauselmassa ja Suomen toimintaohjelmassa sitoudutaan naisten osuuden kasvattamiseen kriisinhallintatehtävissä. Nythän naisia on kentällä vain murto-osa. Suomen on esitettävä päteviä naisia avautuviin YK:n, EU:n ja ETYJ:in kriisinhallinnan tehtäviin. Jos näin ei tehdä, sotilastaustaiset miehet miehittävät edelleenkin valtaosan myös siviilipuolen paikoista. Naisilla on työkokemusta ja osaamista, josta on selvää hyötyä siviilipuolen kriisinhallintatehtävissä ja tehokkaasti toteutettu operaatio on kaikkien etu.

1325-verkoston osallistuminen Suomen kansallisen toimintaohjelman luomiseen on ollut rakentava prosessi. Linjaerojakin on ollut ja varsinkin siviili- ja sotilaskoulutuksen sisältöjen yhtenäistämässä näissä kysymyksissä on edelleen ongelmia.

Suurin haaste, ohjelman toteuttaminen, on nyt edessä. Ohjelman julkitulon jälkeen riskinä on, että valtionhallinto päätyy hehkuttamaan ohjelmaa, jonka vaikutukset käytännön tasolla jäävät puolitiehen. Näin ei saisi tapahtua.

Poliittinen tahto mitataan ohjelman toteuttamiseen suunnatuissa resursseissa. On kysymys rahasta. Ilman riittävää resursointia Suomen vastuunotto naisten ja tyttöjen oikeuksien maailmanlaajuisesta toteutumisesta konflikteissa jää vajaaksi.

Alkuperäisen päätöslauselman hengen mukaisesti tasa-arvo- ja ihmisoikeusjärjestöt ovat olleet osallisina Suomen 1325-toimintaohjelman työstämisessä. Kansalaisyhteiskuntaa on kuultava jatkossakin.

Päivi Mattila on tutkija ja 1325-verkoston puheenjohtaja

Eeva Koskinen on toimittaja ja 1325-verkoston varapuheenjohtaja